



Handreiking - verkorting van mbo-opleidingen

Van: Kennispunt MBO en het ministerie van OCW en afgestemd met de Inspectie van het Onderwijs.

Datum: update - september 2020

Contact: info@kennispuntmbo.nl

Voor wie is deze publicatie?

Deze publicatie is bedoeld voor docenten, beleidsmedewerkers, managers en bestuurders van bekostigde en niet-bekostigde mbo-instellingen die met verkorte opleidingstrajecten maatwerk willen bieden aan studenten die relevante leer- of werkervaring bezitten. De vragen van instellingen over verkorting zijn verzameld door het Kennispunt MBO. De antwoorden zijn opgesteld door OCW en afgestemd met de Inspectie van het Onderwijs.

Aanleiding en context

De wet- en regelgeving geeft mbo-instellingen de ruimte om verkorte opleidingstrajecten aan te bieden voor studenten die al over de relevante leer- en werkervaring beschikken. Hiermee kan de instelling inspelen op de behoefte van de individuele student en de vraag vanuit de markt in het kader van leven lang ontwikkelen.

Deze publicatie geeft informatie over de ruimte en kaders bij verkorting van opleidingen in het mbo voor bekostigde en niet-bekostigde opleidingen. De publicatie bevat geen informatie over de ruimte en kaders om studenten met relevante leer- en werkervaring vrijstellingen voor examens te verlenen of extra uitdagend onderwijs aan te bieden. Hiervoor wordt verwezen naar onderwijsenexaminering.nl en netwerken zoals [MBOe](#).

Inhoudsopgave

- Verkorting van opleidingen: wat is mogelijk?
- Vragen en antwoorden: verkorting opleidingen in de bol en de bbl
- Vragen en antwoorden: verkorting opleidingen in de derde leerweg

De vragen en antwoorden hebben betrekking op zowel bekostigde als niet-bekostigde instellingen, tenzij dat nadrukkelijk anders is aangegeven.

Verkorting van opleidingen: wat is mogelijk?

De Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) schrijft voor dat de opleidingsprogramma's zodanig zijn ingericht dat studenten binnen de vastgestelde studieduur de kwalificatie en bijbehorende keuzedelen kunnen bereiken. Uitgangspunt is dat de instelling aan alle studenten een volwaardig, evenwichtig en uitdagend onderwijsprogramma biedt met voldoende uren, een goede mix van didactische werkvormen en adequate begeleiding. Dit uitgangspunt geldt voor elke opleidingen in elke leerweg; de beroepsopleidende leerweg (bol), de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) en de derde leerweg.

Binnen de verschillende leerwegen en voor bekostigde en niet-bekostigde instellingen zijn er verschillende mogelijkheden om verkorte opleidingstrajecten aan te bieden.

Mogelijkheden bij de bol en de bbl

In de Wet educatie beroepsonderwijs (WEB) staat een urennorm voor bol en bbl. Voor elke opleiding geldt een minimum voor het aantal begeleide onderwijsuren en het aantal uren beroepspraktijkvorming (bpv). Ook stelt de WEB voor bekostigde opleidingen voorwaarden aan de studieduur. Het opleidingsprogramma van een bekostigde bol- of bbl-opleiding dient te voldoen aan de urennorm en de regels voor studieduur. Een verkort traject dient een afgeleide te zijn van dit reguliere opleidingsprogramma.

De opleidingsprogramma's van niet-bekostigde bol- en bbl-opleidingen moeten ook voldoen aan de urennorm. De regels voor studieduur gelden niet; een niet-bekostigde instelling is vrij om naar eigen inzicht een passende studieduur vast te stellen. De instelling stelt het opleidingsprogramma op en berekent het aantal begeleide onderwijsuren en uren bpv naar rato van de studieduur. Een verkort traject dient daarvan een afgeleide te zijn.

Er zijn verschillende mogelijkheden voor het verkorten van (bekostigde en niet-bekostigde) opleidingen in de leerwegen bol en bbl:

- Een instelling kan voor individuele studenten afwijken van de urennorm en de studieduur die geldt voor het reguliere onderwijsprogramma. De instelling geeft per student een onderbouwing van dit besluit.
- Een instelling kan groepen samenstellen van individuele studenten met soortgelijke vrijstellingen voor onderwijs. Aan deze groep kan de instelling een verkort traject aanbieden. Bij een dergelijk groepsgewijs verkort opleidingstraject onderbouwt de instelling per individuele student waarom de student voldoet aan de eisen voor deelname aan dit verkorte opleidingstraject.

- Een instelling kan, op het niveau van een regulier onderwijsprogramma dat bedoeld is voor alle studenten dan wel voor specifieke doelgroepen, het aantal begeleide onderwijsuren en uren bpv verminderen mits de opleiding van voldoende kwaliteit is¹.

Mogelijkheden bij de derde leerweg

De derde leerweg bestaat naast de bol en bbl en biedt veel mogelijkheden om een opleiding verkort aan te bieden. De derde leerweg wordt niet bekostigd door OCW. De instelling hoeft bij een opleiding in de derde leerweg geen rekening te houden met voorschriften voor studieduur of urennorm. De opleiding moet wel van voldoende kwaliteit zijn; de instelling moet onder meer kunnen verantwoorden dat de inrichting en de studieduur van het onderwijsprogramma passend zijn voor de doelgroep die deze opleiding volgt².

Begrippen toegelicht

In deze handreiking worden diverse begrippen genoemd waarvan het belangrijk is om goed te weten wat daarmee precies wordt bedoeld. De belangrijkste begrippen zijn hieronder genoemd.

Studieduur

De totale duur van een beroepsopleiding, uitgedrukt in volledige studie jaren of gedeelten daarvan. Eén volledig studiejaar heeft een studielast van ten minste 1600 klokuren. De studieduur is per type opleiding in de wet vastgelegd ([artikel 7.2.4a](#)).

Studielast

Studielast is het totaal van begeleide onderwijstijd (bot), beroepspraktijkvorming (bpv) en zelfstudie. Er wordt in de wet uitgegaan van ten minste 1600 klokuren per volledig studiejaar. Het is aan de instelling om de verhouding hiertussen te programmeren, deze is mede afhankelijk van de leerweg. Hierbinnen vallen zowel de uren voor de kwalificatie als voor de keuzedelen.

Begeleide onderwijsuren

Klokuren waarin onderwijs onder verantwoordelijkheid en met actieve betrokkenheid van bevoegd onderwijspersoneel wordt gegeven. Dit zijn geen uren die deel uitmaken van de beroepspraktijkvorming. Belangrijk is dat een bevoegd docent de studenten begeleidt. Dat kan ook een onderwijsgevende doen, die onder aansturing en verantwoordelijkheid van een bevoegd docent werkt. Het onderwijswijsteam maakt hierover heldere afspraken.

¹ Deze ruimte hebben onderwijsinstellingen op basis van [artikel 7.2.7](#), derde en vierde lid, van de WEB.

² Zie artikel 1.4.1, eerste lid, lid 1a van de WEB.

Beroepspraktijkvorming (bpv)

Het onderricht in de praktijk van het beroep dat bij een erkend leerbedrijf plaatsvindt op basis van een bpv-overeenkomst. Een met goed gevolg afgesloten bpv is een wettelijke vereiste voor diplomering.

Urennorm / onderwijstijd

In de WEB zijn regels voor onderwijstijd opgenomen voor de bol en bbl zodat de student voldoende uren onderwijs krijgt om het diploma te halen. Dit wordt ook wel de urennorm genoemd. De urennorm voor een opleiding is afhankelijk van de duur van de opleiding. Voor elke opleiding geldt een minimum voor het aantal begeleide onderwijsuren en het aantal uren beroepspraktijkvorming. De instelling mag de overige uren zelf invullen met extra begeleide onderwijsuren of extra bpv-uren. Alle begeleide onderwijsuren en bpv-uren kunnen voor de urennorm worden meegerekend. Het maakt daarbij niet uit het uren zijn voor de beroepsspecifieke onderdelen, de generieke onderdelen of de keuzedelen.

Vragen en antwoorden: verkorting opleidingen in de bol en de bbl

1. Kan een mbo-instelling afwijken van de urennorm voor mensen met relevante leer- en werkervaring?

Afwijken van de urennorm voor individuele studenten kan, als het reguliere onderwijsprogramma voldoet aan de urennorm (ten minste het wettelijke minimumaantal uren begeleide onderwijstijd en bpv). Studenten kunnen dus sneller het onderwijsprogramma doorlopen, als ze leer -en werkervaring hebben of vaardigheden snel oppakken. Het besluit om af te wijken van de urennorm, oftewel het verlenen van vrijstelling voor een aantal begeleide onderwijsuren of bpv-uren, onderbouwt de instelling per student. Hoe en waar ze dat doet is aan de instelling. Een logische plek is bijvoorbeeld het onderwijsdossier van de student.

Niet-bekostigde instellingen zijn niet gebonden aan de voorschriften voor studieduur en onderbouwt alleen de afwijking van de urennorm (die de instelling naar rato berekent).

2. Wie is bevoegd om te besluiten om af te wijken van de urennorm?

Het bevoegd gezag van de instelling neemt het besluit om af te wijken van de urennorm. Het bevoegd gezag kan deze bevoegdheid tot het verlenen van vrijstelling voor onderwijsuren ook delegeren, bijvoorbeeld aan het onderwijsteam of het intake team.

3. Voor welke onderwijsuren kunnen vrijstellingen worden verleend?

De vrijstelling kan over alle onderwijsuren gaan; begeleide onderwijsuren en bpv-uren, onderwijsuren voor beroepsspecifieke onderdelen, generieke onderdelen en keuzedelen.

4. Hoe kan de instelling de met de student gemaakte afspraken vastleggen?

De instelling legt in de onderwijsovereenkomst vast op welke punten het opleidingstraject voor de student afwijkt van het reguliere onderwijsprogramma. Het reguliere onderwijsprogramma wordt o.a. beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). De onderwijsovereenkomst bevat het afwijkend aantal onderwijsuren (begeleide onderwijsuren en/of bpv-uren) en de daaruit voortvloeiende afwijkende studieduur van het opleidingstraject voor deze student. Als het aantal bpv-uren is verminderd, past de instelling ook het aantal bpv-uren in de praktijkovereenkomst aan.

Ook tijdens de opleiding van de student kan een besluit worden genomen tot vrijstelling van een aantal onderwijsuren. In dat geval bekijkt de instelling, in overleg met de student, of het wenselijk is de al getekende onderwijsovereenkomst op dit punt te wijzigen. Het ligt voor de hand om dit alleen te doen als het om een substantiële vermindering van het aantal onderwijsuren gaat. De onderwijsovereenkomst kan alleen worden gewijzigd als de student het hiermee eens is. Een wijziging van de onderwijsovereenkomst kan in een aantal gevallen worden geregeld door een nieuw opleidingsblad uit te geven of een addendum aan de onderwijsovereenkomst toe te voegen.

Het voornemen is om de verplichting tot het afsluiten van een onderwijsovereenkomst op termijn uit de wet te halen. Ook na afschaffing van de onderwijsovereenkomst blijven mbo-instellingen studenten inschrijven voor een beroepsopleiding en leerweg. Wanneer de instelling en de student, in het kader van een individueel maatwerktraject, afspraken maken die afwijken van de OER (bijvoorbeeld als de student een verkorte opleiding gaat volgen), spreekt het voor zich dat zij hierover afspraken maken die voor beide partijen inzichtelijk zijn.

Informatie over de minimumeisen bij het wijziging van een onderwijsovereenkomst is te vinden in het [servicedocument Onderwijsovereenkomst](#).

5. Hoe kan de instelling de onderbouwing vrijstelling per student vastleggen?

De instelling beslist zelf op welke wijze en waar ze de onderbouwing vastlegt van het besluit om af te wijken van de urennorm en studieduur van het reguliere programma. Deze 'vrijstelling van onderwijs' verleent de instelling per individuele student. Het moet transparant en controleerbaar zijn waarom de instelling vindt dat deze student minder onderwijsuren nodig heeft.

Voorbeelden van onderbouwingen:

- a. Bij het verlenen van vrijstelling voor onderwijs vanwege **relevante werkervaring** kan een vergelijking worden toegevoegd tussen de werkervaring en de te leren kerntaken/werkprocessen van de te volgen kwalificatie. De instelling besluit dan, op basis van een onderbouwde inschatting, of de werkervaring zodanig is dat de student met

minder uren het examen kan behalen. De informatie over de werkervaring (duur en inhoud) moet betrouwbaar zijn en dus niet alleen van de student maar bijvoorbeeld ook van de werkgever komen. Omdat de student nog steeds het examen aflegt, hoeft niet te worden aangetoond dat de student de betreffende kerntaken en werkprocessen al volledig en op niveau beheerst.

- b. Bij het verlenen van vrijstelling voor onderwijs vanwege **overlap** met de inhoud van een al gevolgde opleiding, kan een vergelijking worden toegevoegd van de twee onderwijsprogramma's en de consequenties hiervan voor de vermindering van het aantal onderwijsuren.
- c. Bij het verlenen van vrijstelling voor onderwijs vanwege **hogere cognitieve vaardigheden** kunnen bewijsstukken worden toegevoegd van een hogere vooropleiding (bijvoorbeeld een havo-diploma) en de redenen waarom wordt ingeschat dat de student met deze hogere cognitieve vaardigheden minder onderwijsuren nodig heeft. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gerefereerd aan de ervaringen van het onderwijsteam met eerdere studenten met een vergelijkbare achtergrond, voorzien van gegevens van deze studenten over de doorlooptijd van hun opleiding (bijvoorbeeld afkomstig uit het schoolinformatiesysteem of BRON).
- d. Bij het verlenen van vrijstelling voor onderwijs voor **studenten die tijdens de opleiding (zeer) goed blijken te presteren**, kan worden verwezen naar de in de opleiding behaalde prestaties van de student.

6. Kan een instelling groepen samenstellen van studenten met dezelfde vrijstellingen?

Ja dat kan. De instelling kan studenten met vergelijkbare werkervaring in één groep indelen en deze groep een verkorte bol- of bbl-opleiding aanbieden. De instelling beschrijft dan hoe het verkorte traject afwijkt van het reguliere onderwijsprogramma van de opleiding (met de minimale urennorm). Verder maakt de instelling bij het werven voor deze verkorte opleiding duidelijk welke toelatingscriteria worden gebruikt en hoe de instelling deze beoordeelt. Ook doet de instelling per student de intake en onderbouwt waarom de student voor het verkorte traject in aanmerking komt. De student moet altijd kunnen terugvallen op het reguliere programma. Dit betekent dat de instelling altijd een regulier programma in de leerweg uitvoert.

7. Kan een instelling een regulier onderwijsprogramma uitvoeren dat niet aan de minimale urennorm voldoet?

Ja, op basis van [artikel 7.2.7, derde en vierde lid, van de WEB](#) kan de instelling een regulier onderwijsprogramma opstellen dat afwijkt van de urennorm. Uitgangspunt is dat de kwaliteit van de opleiding op orde is. Omdat het hier gaat om een afwijking van de urennorm op programmaniveau, is er geen vrijstelling van onderwijsuren per individuele student nodig. De opleiding moet wel aan de volgende voorwaarden voldoen:

- De instelling moet kunnen uitleggen wat de onderwijskundige meerwaarde van de verkorting is.
- De opleiding moet aantoonbaar van voldoende kwaliteit zijn. Dit blijkt uit de tevredenheid van studenten, studiesucces en de tevredenheid van latere werkgevers.
- De studentenraad stemt expliciet in met de afwijking. Dit geldt niet voor de niet-bekostigde instellingen.
- Het bestuur verantwoordt zich hierover in het bestuursverslag. Niet-bekostigde instellingen doen dat in het verslag van werkzaamheden.

Denkbaar is dat de instelling een variant voor de OER opstelt, specifiek voor groepen studenten die meer aankunnen, als aanvulling op de bestaande reguliere OER voor alle studenten. Het is van belang dat de instelling transparant is over de toegepaste verkorting, hoe dit past bij de onderwijsvisie van de instelling en waarom deze verkorting past bij de beoogde doelgroep studenten.

8. Mag een instelling werven voor verkorte opleidingstrajecten?

Ja, werven voor verkorte opleidingen mag zolang duidelijk wordt gemaakt voor welke doelgroep de verkorte opleiding is. Het is van belang dat de instelling duidelijk maakt welke toelatingscriteria worden gehanteerd en hoe deze worden beoordeeld. In het geval dat de instelling naast 'harde' criteria (aantal jaren werkervaring, bezit van een diploma) ook 'zachtere' criteria hanteert (motivatie, zelfstandig kunnen werken) dient inzichtelijk te zijn hoe de instelling deze zachte criteria beoordeelt.

9. Is het toelatingsrecht en bindend studieadvies van toepassing op een verkort traject?

Het toelatingsrecht, waarbij studenten die zich op uiterlijk 1 april aanmelden en die voldoen aan de vooropleidingseisen recht hebben op toelating tot de opleiding, is van toepassing op bekostigde opleidingen.

Het toelatingsrecht is niet van toepassing op een verkort bekostigd opleidingstraject. Een verkort opleidingstraject is een variant op het reguliere programma en geschikt voor doelgroepen die al over de nodige leer- en werkervaring beschikken. Voor deelname aan een verkort opleidingstraject mag de instelling daarom extra eisen stellen; hier geldt dus geen recht op toelating. Studenten die niet voldoen aan deze eisen hebben wel recht op toelating tot het reguliere opleidingsprogramma. Bij bekostigde opleidingen kan een verkort traject niet worden aangeboden zonder dat de instelling een regulier opleidingsprogramma in deze leerweg uitvoert.

Het bindend studieadvies wordt aan iedere student gegeven die zich inschrijft voor een bekostigde mbo-opleiding (artikel 8.1.7a, eerste lid, van de WEB). Dus ook aan een student die een verkorte bekostigde opleiding volgt.

10. Heeft verkorting van een bol-opleiding gevolgen voor de studiefinanciering?

Studenten die ingeschreven zijn in een bol-opleiding kunnen hiervoor studiefinanciering ontvangen. Dit geldt ook voor een verkorte opleiding. Als de student is ingeschreven aan een opleiding die korter duurt dan een jaar (met 12 vakantieweken inbegrepen), maakt de student geen aanspraak op studiefinanciering.

11. Krijgen werkgevers minder subsidie uit de Regeling praktijkleren als een bbl-opleiding wordt verkort?

De subsidiehoogte hangt af van het aantal weken waarin het leerbedrijf een student bij de bpv begeleidt. Minder begeleiding betekent dus minder subsidie voor het bedrijf. Op de website van RVO is meer informatie te vinden over de [regeling praktijkleren](#).

12. Kan een instelling ook iemand een vrijstelling geven voor alle onderwijsuren?

Ja, dat is mogelijk. Als iemand zoveel leer- en werkervaring heeft dat hij of zij het examen zonder onderwijs kan halen en aan de eisen voor de bpv heeft voldaan, kan de instelling hem of haar inschrijven als 'extraneus' en alleen het examenprogramma aanbieden. Het moet transparant en te controleren zijn waarom een vrijstelling wordt gegeven voor het onderwijs en de eisen voor de bpv. Voor de inschrijving als extraneus mag de instelling een vergoeding vragen.

Meer informatie: [Publicatie examendeelnemers en bpv-diploma-eis](#)

13. Mag de instelling de studieduur van de bol- of bbl-opleiding verlengen?

Als een student de bekostigde opleiding niet tijdig kan afronden, kan de instelling de student langer dan de geprogrammeerde studieduur over de opleiding laten doen. De instelling legt die verlenging per individuele student uit, dus niet op groepsniveau. De maximale studieduur is namelijk wettelijk vastgelegd en daar mag de instelling met de geprogrammeerde studieduur voor een gehele opleiding of groep niet van afwijken. Het is dus niet de bedoeling dat een instelling voor een specifieke doelgroep een verlengd traject programmeert. De wetgever heeft met het vastleggen van een maximale studieduur in de WEB scholen willen verplichten het onderwijsprogramma zo vorm te geven dat studenten in principe hun diploma kunnen halen binnen de vastgestelde studieduur.

De wettelijk vastgestelde maximale studieduur geldt niet voor niet-bekostigde bol- en bbl-opleidingen.

Vragen en antwoorden: verkorting opleidingen in de derde leerweg

14. Welke ruimte voor verkorte opleidingstrajecten biedt de derde leerweg?

De instelling hoeft bij een opleiding in de derde leerweg geen rekening te houden met regels voor de urennorm of studieduur. Deze voorschriften gelden namelijk niet voor de derde leerweg. De opleiding moet wel van voldoende kwaliteit zijn; de instelling moet kunnen verantwoorden dat de inrichting en de studieduur van het onderwijsprogramma passend zijn voor de doelgroep die deze opleiding volgt.

15. Mag een opleiding in de derde leerweg alleen in een verkorte variant aangeboden worden?

Ja, dat kan. De instelling is bij de derde leerweg niet verplicht om, naast een verkorte variant, ook een regulier opleidingsprogramma aan te bieden. De regels voor de studieduur en het toelatingsrecht gelden namelijk niet voor de derde leerweg.

16. Kan een certificaatraject ook worden verkort?

Ja, dit kan. Bij een niet-bekostigde mbo-opleiding kunnen studenten een onderwijsovereenkomst afsluiten voor een deel van die mbo-opleiding, bijvoorbeeld een deel dat kan worden afgesloten met een mbo-certificaat. De instelling kan dit deel van de opleiding verkort aanbieden. Dit opleidingsdeel moet wel van voldoende kwaliteit zijn; de instelling moet kunnen verantwoorden dat de inrichting en de studieduur van dit opleidingsdeel passend zijn voor de doelgroep.

17. Mag een instelling een opleiding in de derde leerweg verlengd aanbieden?

Ja dit kan. De wettelijk vastgestelde maximale studieduur is niet van toepassing voor de derde leerweg.

Verder lezen...

Meer informatie over onderwijstijd:

- www.onderwijsinspectie.nl, onderwerp [onderwijstijd in het mbo](#)
- www.onderwijsenexaminering.nl, thema [kwaliteit en onderwijstijd](#)

Meer informatie over het verlenen van vrijstellingen voor examens is te vinden op:

<https://onderwijsenexaminering.nl/examinering/vrijstellingen/>

- Meer handreikingen over LLO zijn te vinden op: www.onderwijsenexaminering.nl
- [Brochure Ruimte in de regels, een flexibel mbo voor leven lang ontwikkelen](#)

Blijft jouw vraag onbeantwoord? Neem dan contact op met het Kennispunt MBO. Stel je vraag via het online vragenformulier op www.onderwijsenexaminering.nl. Deze vind je onderaan de homepagina.